

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVI. Štev. 16 (838)

T R S T - 25. oktobra 1974

100 lir

Nejasen položaj

Politični položaj v Italiji je še vedno nejasen. Pogajanja za sestavo programa nove vlade še niso zaključena. Konservativne sile skušajo premakniti politično os na desno.

Že na samem začetku vladne krize je bilo jasno, da bodo pogajanja za sestavo nove vlade dolga in težavna. Ne le zaradi porazdelitve ministrskih sedežev temveč predvsem zaradi novega programa. Konservativne sile se nočejo sprijazniti z dejstvom, da so v državi nujno potrebne korenite družbene reforme, ki jih zahtevajo ljudske in delavske sile. Brez uresničenja teh reform pa ni mogoče naprej in kriza bo sledila krizi.

Da reakcionarni krogi zasledujejo politične avanture nesporno potrjuje tudi "pogrevanje" zahteve naj bi parlament predčasno razpustili in razpisali nove politične volitve. Konservativne sile upajo, da bi zaradi kaosa, ki vlada v državi, prišlo do preokreta v smeri desnice.

Negotovost še traja, kar potrjuje tudi dokument, ki ga je te dni objavila enotna sindikalna federacije CGIL-CISL-UIL. V tem enotnem dokumentu je rečeno, da je sindikalna federacija zaskrbljena zaradi podaljševanja vladne krize. Sindikati odločno nasprotujejo predčasnim volitvam in vztrajajo pri zahtevi, naj se demokratične institucije utrdijo. To je tembolj nujno tudi spričo rovarjenja prevratniških skupin. Sindikati dalje poudarjajo, da je zaščita demokratičnih institucij in rešitev strukturalnih problemov možna v sodelovanju s sindikati in ob dejanskem upoštevanju zahteve, ki jih postavljajo. Gre predvsem za vprašanja nove usmeritve gospodarstva, za reforme, zaposlitev in zaščito vrednosti nizkih dohodkov.

V času, ko smo pripravljali ta sestavek še ni bilo povsem jasno, ali bo že čez nekaj dni sestavljena nova vlada ali pa se bo vladna kriza še naprej zavlačevala. Tako kot na samem začetku sedanje vladne krize je jasno, da socialdemokratsko vodstvo izvaja provokacije in da še vedno zasleduje svoj prvotni cilj, t.j. predčasni razput parlamenta.

Vendar pa bi napačno ravnali, če bi vso krivdo za sedanjo vladno krizo zvrnili na socialdemokrate, kajti dejstvo je in ostane, da nosi za to poglavito krivdo vodstvo krščanske demokracije. Zaman je skrivanje za raznimi tanasijevci. Do krize je nujno moralo priti zaradi zgrešenih izbir krščanske demokracije. Sicer pa je

krščanska demokracija vselej izkoriščala spore med skupinami, ki z njo sodelujejo. Vselej je te spore podpihovala.

Komunisti so predlagali, naj bi tudi med vladno krizo parlament nadaljeval svoje delo. Ni namreč nobenega razloga za to, da parlamentarno življenje ohromi zaradi vladne krize. Toda predlog komunistov je imel skromen odmev pri strankah ustavnega loka. Glasilo krščanske demokracije je označilo ta predlog kot demagoški in propagandistični maneuver. Seveda je imelo "tehtne" razloge za to, da je tako ravnalo. Sokrivcem številnih škandalov, ki se porajajo dan za dnem, ni do tega, da bi parlament nemoteno vršil svojo vlogo. Škandal Sindona zelo smrdi, o spetkah Montedison bi se ne smelo preveč govoriti, prav tako ne o porazdelitvi raznih mest na visokih položajih in o porazdeljevanju fevdov, tudi v krajevnih upravah. Tako menijo vrhovi krščanske demokracije.

Pred demokratične sile in še posebej pred delavske in ljudske sile se v tem resnem trenutku postavlja izredno delikatna naloga. Predvsem je nujno potrebna budnost od nenehnem prizadevanju, da se onemogoči kakršna koli politična izbira, ki bi postavila v nevarnost težko pridobljene pridobitve. Antifašistična enotnost se mora še bolj utrditi in se še krepkeje uveljaviti!

Včlanjevanje v KPI in v ZKMI

Te dni se začneja kampanja za včlanjevanje v partijo in v mladinsko komunistično organizacijo. Vrši se v zapletenem političnem položaju. Vladna kriza še ni rešena in še vedno obstaja določena nevarnost, da pride do razpusta parlamenta. Delodajalski mogotci in reakcionarne sile izvajajo hud napad na zaposlitev in na delavske plače. Kupna moč ljudskih množic se vedno bolj zmanjšuje. Gospodarski in družbeni položaj postaja neznošen. Ta položaj izkoriščajo prevratniške skupine.

Tudi ameriški imperalizem postaja vedno bolj izzivalen in steguje svoje kremplje po Italiji. Na razne načine in tudi s pomočjo desničarskih in prevratniških skupin skuša prenesti na italijanski polotok postojanke NATO, za katere ni več mesta v Grčiji.

Obstoječe stanje terjaja nenehno budnost demokratičnih sil, v sklopu ka-

Torkova seja deželnega sveta - sklicana je bila po določilih deželnega statuta - je bila preizkušnja za vse demokratične sile. Pokazala je v kolikšni meri se lahko zanesemo na razne izjave o vlogi deželnega sveta.

Kriza v deželi, ki je odraz splošne krize levega centra v državi, se nadaljuje. Krščanska demokracija, ki nosi največjo odgovornost za sedanji položaj, ne more in noče jasno odgovoriti na vprašanja, ki jih postavljajo delavsko gibanje, naša stranka in tudi PSI. Zahtevala je odlog volitev predsednika deželnega odbora (vlade), ki so bile, v skladu s statutom, na dnevnemu redu torkove seje. Skušala je prikriti svojo odgovornost za obstoječo krizo in onemogočiti, da bi o njej razpravljali na pristojnem mestu, t.j. v deželnem svetu.

Obnašanje krščanske demokracije smo ostro grajali in v znak protesta zapustili sejno dvorano. Poudarili smo, da je to kar krščanska demokracija počenja, v navzkrižju z določili statuta. Razgalili smo zgrešeno politiko demokristjanov, ki hočejo nadaljevati po stari poti antikomunizma, in igranja z oblastjo, kar žali ves deželni svet in krši statut.

Žal so tudi tovariši socialisti (četudi z drugačno motivacijo) podprli krščansko demokracijo in pomagali prikrivati njene pirmarne ogovornosti. S tem prav gotovo niso prispevali k preokretu deželne politike, čeprav priznavajo, da so spremembe potrebne, da so vzroki krize resni in da ne gre le za mesta v deželni upravi.

Krize ni mogoče premostiti s krpanjem, kajti s tem se ne rešuje noben problem. Zahtevati je treba, naj krščanska demokracija jasno odgovori, naj se neha igrati z oblastjo, naj po generičnih frazah preide h konkretnim dejanjem. Nujno je spremeniti politično smer in način vladanja.

Vloga deželnega sveta ne more biti odvisna od razpoloženja in prevzetnosti vodilne skupine krščanske demokracije, ki meni da lahko počenja kar hoče!

MARIO COLLI

terih ima naša partija izredno važno vlogo. Komunisti morajo biti tudi v sedanjem trenutku pobudniki organizirane akcije boja in enotnega nastopa za gospodarski preokret in obnovo, za sestavo nove demokratične in resnično protifašistične vlade, ki naj zajamči neodvisnost države, izvede moralizacijo družbe ter vodi odločno akcijo proti črni zaroti.

Tudi zato je letošnja kampanja za včlanjevanje izredno važna. Ta kampanja se mora krepko razviti že sedaj. V partijo naj vstopijo novi ljudje, ki imajo voljo do dela za dosego postavljenih ciljev.

Možnosti za razširitev partije obstajajo. Med mladino, delavci, ženami je mnogo takih, ki z zaupanjem gledajo na KPI, aktivno spremljajo njen boj, odobravaljo njen program. Tem ljudem so vrata v partijo in v zvezo mladih komunistov odprta na stežaj.

Zrelost javnega mnenja terja pozitivno rešitev

Slovensko vprašanje v dvorani tržaškega občinskega sveta

Mini ali maxi-kriza levosredinske koalicije v tržaški občini je torej mimo? Zdi se, če sodimo po glasovanju v svetovalski dvorani, da je tako, toda mnogo, premnogo je znakov, ki nas vodijo k drugačnemu razmišljanju.

Prva čer, ob katero je levosredinska koalicija zadela, nato pa jo nespretno obšla, je bilo vprašanje petrolejske luke in njene krepitve. Po dolgih in žolčnih diskusijah, v katere smo jih prisilili komunisti s svojimi razčlenjenimi in dokumentiranimi stališči proti taki perspektivi, so se izmuznili s tem, da je tajnik krščanske demokracije proglasil "nepripravljenost" koalicije na tako tematiko, češ, da jo je treba skrbneje preučiti. Medtem pa se koplje v miljskem zalivu za razširitev "terminala" in ni znakov, da bi iz javnih blagajn usahnil curek svežega denarja za petrolejske družbe, miljenke tržaške leve sredine.

Pri tem so se pojavili znaki nesoglasij, predvsem po stališču, ki so ga zavzeli socialisti. Kazalo je, da bodo bitko proti širjenju petrolejskega pristanišča izbojevali do konca, vendar smo se bridko motili. Ko so demokristjani pokazali resen obraz, so tovariši socialisti javno sporočili, da "spreminjajo svoje mnenje" in glasovali proti našim predlogom, v isti sapi z republikanci, demokristjani in socialdemokrati. Ne moremo zapisati, da so se socialisti odrezali z bogvekakšno doslednostjo, vendar menimo, kljub temu, da je vprašanje vse prej kot rešeno in da bo razprava o tem še dolga. Jasno je, da komunisti nimamo namena odstopati od interesov, ki so - v bistvu - interesi celotnega tržaškega gospodarstva.

Vendar je slovensko javnost, prej kot vprašanje petrolejskega pristanišča, pritegnila polemika o pravici do uporabe slovenskega jezika med delom občinskega sveta.

To je vprašanje, ki je staro vsaj toliko kot občinski svet. Že na prvih sejah, leta 1949, so slovenski svetovalci z vso silo postavili zahtevo, naj se Slovincem prizna naravna pravica da lahko v svojem materinem jeziku opravljajo dolžnosti, za katere so bili izvoljeni. Že tedaj so desničarske in centralistične stranke to pravico oporekale, kakor ji oporekajo danes, dvajset let po podpisu londonskega sporazuma, ki v svojem petem členu imperativno določa dosledno dvojezičnost v uradovanju javnih uprav. Niti ni tajnost, da smo Slovenci marsikje rešili to vprašanje na pravičen način še pred podpisom londonskega sporazuma v vseh okoliških občinskih svetih tržaške in goriške pokrajine (v Benečiji pa so pogosti pojavi, da potekajo razprave v krajevnem slovenskem narečju in da župan s stajnikom sestavlja, po seji, zapisnik v italijanskem prevodu), kar dokazuje, da gre - prej kot za formalne norme - za vprašanje politične volje, ki je manjka pri vrhovih levosredinskih strank.

Spominjamo se samo začetka dejavnosti sedanjega tržaškega občinskega sveta, ko je tovariš Wilhelm začel svoj govor v slovenščini in ga je župan Spaccini takoj prekinil. Tedaj smo komunisti zahtevali glasovanje, kljub nasvetom iz vrst leve sredine, naj počakamo, češ da "se bo itak vse uredilo". Vztrajali smo pri glasovanju in bili priča neljubemu dogodku, da je leva sredina (od slovenskih socialistov do demokristjanov) s fašisti in liberalci zavrnila zahtevo KPI. Tako je vprašanje bilo spravljeno, vsaj po mnenju nekaterih, "ad acta" za nedoločen čas.

Povrnilo se je v dvorano občinskega sveta na eni izmed zadnjih sej, ko je odbornik Slovenske skupnosti dr. Dolhar napovedal, da se bo - skladno z določili londonskega sporazuma - posluževal slovenščine v svojem delu. Zahteval je, naj mu župan preskrbi učinkovito prevajalsko službo.

Tistega večera je občinski svet razpravljaval o komaj zakrpani koaliciji leve sredine in kazalo je, da ni nihče - iz vrst večine - hotel napenjati loka do skrajnosti. Tako je samo demokristjan Rinaldi zavrnil nekatero Dolharjevo očitke, ni se pa izrekel o njegovi glavni zahtevi. Med govorniki, ki so še posegli v razpravo, je edinole tajnik KPI, tovariš Rossetti, dosledno poudaril, da komunisti podpiramo Dolharjevo zahtevo, ki je stara zahteva KPI in njenih Slovenskih svetovalcev. Če nas nekaj čudi, je dodal Rossetti, je prav Dolharjevo potrpljenje, saj je toliko let ostal v odboru leve sredine, ki mu je to pravico dosledno krtil.

Razpletu smo bili priča na drugi seji, ko je župan - očitno po dogovoru z levosredinskimi "partnerji" - izumil nov način, kako se otresti odgovornosti, rešiti koalicijo, obenem pa pustiti stvari tako, kot so. Napovedal je, da je prosil za mnenje predsedstvo rimske vlade, češ da je "pristojno za taka vprašanja". V repliki na to presenetljivo domisljico je tov. Speitič poudaril, da komunisti vztrajamo pri tej zahtevi, ki je formalno utemeljena in je nihče, ne novo ne staro predsedstvo vlade, ne more omejevati, saj zato niti ni pristojno. Potrebno, je, da si stranke ustavnega loka prevzamejo odgovornost in krenejo po poti priznanja te pravice Slovincem, kot se že dogaja v drugih občinskih svetih. Samo na ta način bodo te stranke zares tolmač zrelosti tržaškega javnega mnenja in njegove demokratične izbire.

Na to repliko ni bilo odgovora, pač pa kaže, da je predstavnik Slovenske skupnosti sprejel nekakšno "premirje" in bo počakal na "odgovor" predsedstva vlade.

Razumljivo je, da komunisti vztrajamo pri tej svoji zahtevi in nimamo namena od nje odstopati. Čudi nas celo, da je predstavnik SS tako mirno sprejel županovo pobudo, ki teži k odlašanju v nedogled vprašanja, s katerim se bodo vrhovi leve sredine morali prej ali slej soočiti.

Še bolj pa nas čudi to, da se k razpravi niso oglasili tovariši socialisti, ki so o teh vprašanjih, do pred kratkim, imeli jasna stališča.

Kakorkoli že, "slovensko vprašanje" predstavlja "preizkusni kamen" demokratičnosti in antifašizma občinskega odbora, levosredinske koalicije in avtonomije njenih partnerjev. In to vprašanje prihaja spet z vso silo na dan. Vemo, da skuša nacionalistična desnica, s katero demokristjani niso prelomili vseh stikov, spet pogojevati levi center od zunaj, da bi Slovence ponovno potisnili v kot. Zadržuje zbirka pisem, ki jih organizirano objavlja tržaški desničarski dnevnik, pod katerimi često zasledujemo podpise ljudi, ki niso fašisti, prej člani ali volilci krščanske demokracije.

Vprašanje uporabe slovenščine v občinskem svetu bo torej predmet odločanja in izbire. Komunisti menimo, da se bo ob tem vprašanju izmerila doslednost in naprednost posameznih političnih strank in osebnosti. Pri tem pa ne pozabljam, da so naše zahteve širše in večje, saj zadevajo vrsto nerešenih vprašanj na področju šolstva, kulture, toponomastike in pravičnega zaposlovanja, poleg teh pa ključno vprašanje upoštevanja manjšine in njenih interesov pri pomembnih družbenih ali gospodarskih izbirah.

Naša obveza je, da ta vprašanja ne bodo zamrla, niti predmet pogajanj v druge namene.

Prejšnji tede so "neznani" fašistični vandali vnovič oskrnili spomenik, ki ga je miljska občina postavila znani revolucionarki in organizatorki partizanskega gibanja Almi Vivodi. Kot je znano se ta spomenik nahaja ob vznožju tržaškega "Bošketa", v bližini kraja, kjer je Alma Vivoda padla po fašističnimi streli. Profiašistična javnost obsoja podlo dejanje zločincev in zahteva izsleditev ter strogo kaznovanje tistih, ki so ga izvršili in onih, ki so ga naročili.

Po občnem zboru Slovenske skupnosti

Nove perspektive

Prejšnjo nedeljo se je v dvorani barkovljanskega prosvetnega društva zaključil redni občni zbor "Slovenske skupnosti", na katerem so člani in simpatizerji te stranke izvolili nov odbor in se tako opredelili glede linije organizacije. Ker predstavlja ta občni zbor nekaj novih elementov, menimo, da je prav, da z njimi seznanimo naše bralce.

Predvsem velja ugotoviti, da je bil občni zbor že dvakrat odložen, kar je dokazovalo določeno negotovost v političnem vodstvu Slov. skupnosti, ki je - ne manj kot druge katoliške, večje ali manjše, formacije - občutila vpliv dogodkov v Italiji zadnjih let. V mislih nimamo samo razširjenih pojavov fašističnega zarotništva, ki zaskrbijo tudi Slovence, pač pa v prvi vrsti politični in moralni pretres referendumoma 12. maja. Tedaj so se marsikomu odprle oči in ugotoviti je moral, da je protikomunizem "petdesetih let" že zdavnaj pokopan v ropotarnici in da se morajo politične formacije prej ko slej spoprijeti z aktualnimi vprašanji sodobne družbe, njenega razvoja in pri tem upoštevati predvsem zgodovinske silnice, ki so nositeljice procesa družbenega napredka.

Del članov in simpatizerjev Slovenske skupnosti se je pred referendumom odločil, da ta svoja spoznanja spremeni v politično akcijo. Nastal je odbor slovenskih katoličanov za "Ne" na referendumu, ki je po svojih močeh tudi pripomogel k plebiscitarnemu stališču slovenske narodne manjšine, ki ni nasedla Fanfanijevim limanicam ter pokazala hrbet pojavom stramentalizacije vere in klerikalizma.

Drugi element, ki je prav tako vplival na politični razvoj v Slovenske skupnosti je, brez dvoma, kronična kriza levo sredinske koalicije, ki je - po iluzijah šestdesetih let - eksplodirala v vseh svojih notranjih protislovjih ob splošnem "pomankanju verjetnosti" in politični zmedeni najpomembnejše skupine v koaliciji, krščanske demokracije.

Prav "priviligirani odnos" med Slovensko skupnostjo in Krščansko demokracijo pa je zadnje čase bil postavljen pod resen vprašaj. Stališče Krščanske demokracije o "postopnem" reševanju vprašanj slovenske narodne manjšine in levosredinska praksa se bje s čedalje jasnejšimi in enotno izraženimi zahtevami vseh Slovencev, med katerimi so tudi volilci Slovenske skupnosti. Restriktivno dogovarjanje o "malenkostih" ob sprotnem razdeljevanju mest v "podvladju", posebno še po parlamentarnih volitvah leta 1972, ko je del glasoval za komunističnega kandidata, poslanca Albina Škerka, oziroma po referendumu, ko je komaj nepomembni del volilcev SS poslušal nasvete vodilne katoliške skupine, ne uživa več podpore volilne baze, ki se je v veliki meri otresla ideoloških predsodkov in z drugačno zaskrbljenostjo in negotovostjo gleda na lasno politično bodočnost.

Dvakratna odložitve občnega zbora Slovenske skupnosti je bila torej odraz te negotovosti in brezperspektivnosti neke vodilne skupine, v kateri, oziroma mimo katere, so rasle nove sile, ki so začele enačiti vprašanje obstoja te stranke s širšim problemom angažiranosti v družbenih vprašanjih in odpiranjem iz prejšnje, večkrat samo demagoške, "hejslovske" osamljenosti.

Odnos do Slovencev, ki v veliki večini delujejo v okviru delavskih strank, predvsem KPI, je zato bil (in bo) preizkusni kamen odprtosti te stranke do širših vprašanj naše družbe in možnosti stvarnega nastopanja za uresničenje zahtev slovenske manjšine po celoviti zaščiti.

Na občnem zboru SS je, z dvanajstimi mesti proti desetim, zmagala struja, ki si je kot geslo zapisala "nove perspektive". Tako iz programa, kakor iz govora glasnika te struje, dr. Aleša Lokarja, izzvenevata zaskrbljenost ljudi, ki se hočejo z novo širino soočiti z družbeno in politično stvarnostjo, kakor tudi želja po večji kakovostni afirmaciji spoznanj tega soočanja v vsakdanji politiki.

Sedaj bo ta struja nosila odgovornost za nadaljnjo politiko stranke, ki je

večkrat bila v ospredju resnih polemik in političnih navzkrižij. Bo te polemike in ta navzkrižja mogoče premostiti? Verjetno ne v celoti. Osnovna izhodišča o načinu političnega nastopanja so med nami različna in nezdržljiva, pač pa je možna (in nujna) večja zavzetost pri oblikovanju enotnosti Slovencev, mimo preživelih ideoloških diskriminacij, ter koordinacije političnih nastopov v javnih organih oblasti.

V kolikšni meri bo Slovenska skupnost znala opredeliti svoj odnos do umirajoče politike leve sredine, ne moremo vedeti. Zdi se nam samo, da so znaki, po katerih bi lahko sodili, da niso bila razčiščena vsa vprašanja. V občinskem svetu v Trstu je predstavnik SS zahteval prisotnost tolmača in torej uvedbo dvojezičnosti, za kar se komunisti vztrajno zavzemamo že mnogo let, ni pa te zahteve povezal s širšim sklopom zahtev po nujnosti reševanja grmade manjšinskih vprašanj, ki jih levosredinska večina v Trstu diplomatsko "zanemarja" (toponomastika, napisi, šolstvo, kulturne ustanove), kakor se SS še ni opredelila, kot bi se morala, spričo nevarnosti, ki groze Slovincem zaradi nekaterih političnih izbir Krščanske demokracije in njenih levosredinskih zavznikov. V mislih imamo, naprimer, vprašanje bodočnosti tržaškega gospodarstva ("petrolejska luka" ali industrijsko-trgovski center?) Vemo, kolikšno "družbeno dajatev" zahtevajo od nas v zvezi s spreminjanjem Trsta v "petro-

STOJAN SPETIČ

(nadaljevanje na 6. strani)

50-letnica slovenskih športnih društev

V znamenju zvestobe NOB

V začetku oktobra so slovenski zamejski športniki priredili eno svojih največjih manifestacij v zadnjih letih, ki je uspela tako iz organizacijskega vidika, kot tudi po odmevu, ki ga je imela ne le na športnem, pač pa tudi na širšem družbeno-političnem področju. S slovesno zaključitvijo proslav petdesetletnice športnih društev, ki je potekala na Goriškem, so dokazali, da niso le športniki v ozkem pomenu besede in se zanimajo le za agonistično plat, pač pa, da so zavedni mladinci in mladinke, ki niso pozabili na žrtve osvobodilne borbe in na boj naprednih slojev.

V znamenju zvestobe idejam NOB so predstavniki Združenja slovenskih športnih društev v Italiji priredili veličastno spominsko štafeto, ki je potekala mimo spomenikov padlim v boju za svobodo. Slovenski mladinci in mladinske so s sodelovanjem na tem spominskem teku, ki je potekal po skoraj vseh krajih, kjer prebivajo Slovenci v zamejstvu, od Trsta do Goriške in do Goriške in do Slovenske Benečije, dokazali, da so zreli in da se zavedajo pomena tega nastopa, ki je imel ne la tekmovalni značaj, pač pa tudi politični pečat. O uspehu tega nastopa pa zgovorno priča dejstvo, da se je v dveh skromnih dneh, 4. oktobra popoldne in 5. oktobra popoldne in zvečer, udeležilo štafetnih tekov v zamejstvu in zaključne svečanosti v Sovodnjah na Goriškem pre-

ko 700 mladincev in starejših oseb, ki so aktivno sodelovali bodisi pri tekmovanjih kot tudi pri organizaciji. Številka ni majhna, ako upoštevamo, da se je vse odvijalo v borih osemindesetih urah. Pa tudi agromna množica, ki je v dneh od petka do nedelje, ko so bila na vrsti razna tekmovanja, napolnila do zadnjega koticčka vsa razpoložljiva mesta v Sovodnjah in prisostvovala še prej mimohodu štafetnih palic s pozdravi slovenskih športnikov, dovolj jasno dokazuje, da ni bila prvi teden oktobra na sporedu le športna manifestacija, kjer bi se borili le za rezultate, pač pa da je slovenska mladina še enkrat dokazala, da ni pozabila, zakaj so padli premnogi naši junaki.

Veličastna manifestacija s tekom stotin slovenskih predstavnikov pa se ni omejila le na zamejstvo, saj sta dve štafetni palici prispeli tudi iz Slovenskega Primorja in s Tominskega. Manifestacije, mitingi, nagrajevanja, ki so se vrstila od Pirana preko Kopra do Sežane in Nove Gorice ter iz Tolmina in Preko Kanalske doline do zbornega mesta v Sovodnjah, kamor so prispela istočasno vse štiri štafete, dokazujejo, da je potrebno sodelovanje, ki se ne sme omejiti le na športna srečanja. Nekaj tisoč mladih sil na obeh straneh meje je bil prekrasen okvir celotni manifestaciji, ki je zaključila uradne proslave ob 50-letnici organiziranega športnega delovanja pri nas.

R.P.

Mačkolje v boju za svobodo**Odkritje spomenika padlim borcem in žrtvam nacifašističnega nasilja**

V nedeljo 13.t.m. so v Mačkoljah odkrili spomenik padlim partizanom in žrtvam nacifašističnega nasilja. Ob tej priliki je bila v vasi zelo pomembna spominska zvečanost, katere se je udeležila velika množica. Navzoči so bili tudi številni bivši partizanski borci in aktivisti, svojci padlih, ugledni gostje in predstavniki dolinske občinske uprave.

Na svečanosti so govorili: predsednik odbora za postavitev spomenika Idle Tul, župan Dušan Lovriha, predstavnik ANPI senator Paolo Sema in deželni svetovalec Drago Štoka. Pela sta domači mešani zbor, ki ga vodi kaplan Dušan Jakomin in moški zbor Valentin Vodnik iz Doline, ki ga je tokrat vodil Oskar Kocjančič (zborovodja Ignacij Ota je bil na tekmovanju pevskih zborov v Mariboru). Igrala je pihalna godba iz Brega, ki jo vodi Ignacij Štranj. Spomenik je blagoslovil krajevni župnik Franc Vončina.

Ob spomeniku so položili številne vence, katere so poslali odnošno prinesli vaščani iz Mačkolj, mladina iz Mačkolj, krajevni odbor za postavitev spomenika, krajevna sekcija KPI, krajevna organizacija Slovenske skupnosti, dolinska občinska uprava, Slovenska kulturno gospodarska zveza iz Trsta, vaščani iz Ricmanj in Loga, športno društvo Breg, odbor za postavitev spomenika padlim v NOB iz Prebenega, dolinska sekcija PSI, Združenje ANPI iz Domja, Združenje ANPI iz Boljunca, mladina iz Domja in Krmenke, združenje ANPI iz Ricmanj, pihalna godba iz Ricmanj, prosvetno društvo Fran Venturini iz Domja, združenje bivših partizanov s Proseka, združenje bivših partizanov iz Boršta, bivši partizani

iz Doline, prosvetno društvo France Prešeren iz Boljunca in Mladinski dom iz Boljunca.

Predsednik odbora za postavitev spomenika, geometer Idle Tul je v svojem nagovoru orisal razmere pod fašizmom, grozote, ki so jih prestali prebivalci Mačkolj in delež, ki so ga dali vaščani v junaškem boju za svobodo. Kako velik je bil ta delež potrjujejo tudi dejstva, da je bilo 60 vaščanov v partizanih, številni so bili v nacističnih taboriščih, padlo pa je 29 vaščanov.

Župan Dušan Lovriha je na začetku svojega govora izrekel priznanje vaščanom iz Mačkolj in še posebej odboru za postavitev spomenika. Dejal je tudi, da imajo sedaj vse vasi, ki spadajo pod dolinsko občino, razen Gročane, spomenik padlim v NOB ter dodal, da bo občina zgradila še en spomenik vsem občanom, ki so padli v NOB ali umrli v nacističnih taboriščih. Ta spomenik bo dograjen prihodnje leto, ko bomo slavili 30-letnico osvoboditve. Zatem je župan Lovriha govoril o obstoječem političnem položaju v deželi in državi, o poskusih prevratniških skupin, da bi poteptale pridobitve protifašističnega odporništva in o porajanju fašizma v novih oblikah. Na koncu je pozval ljudi k nadaljnji aktivni protifašistični budnosti in k utrjevanju demokratične enotnosti.

Senator Sema se je v svojem govoru spomnil protifašističnega odporništva, v katere so dali prebivalci Mačkolj dali izredno velik delež. Ko je govoril o sedanjem političnem položaju v državi in deželi je naglasil potrebo po enotnih nastopih tako v boju proti porajajočim se

temnim silam kakor v boju za narodnostne pravice Slovencev.

Deželni svetovalec Drago Štoka je omenil velike žrtve slovenskega naroda v boju proti fašizmu in za svobodo, omenil je tudi žalostne razmere na Koroškem in naglasil potrebo po čim širši enotnosti v boju za naše narodnostne pravice.

Odbor za postavitev spomenika je izdal dvojezično brošuro z naslovom "Mačkolje v boju za svobodo". V njej so objavljene poberki iz vaše preteklosti, iz obdobja fašističnega jarma in iz oboroženega boja proti nacifašizmu; objavljene so tudi slike padlih partizanskih borcev in žrtev nacifašističnega nasilja. Brošuro sta uredila vaščana: dr. Benjamin Slavec in dr. Alojz Tul, povzetek v italijanščini je prevedel prof. Miroslav Žekar, sliko na platnici pa je izdelal prof. Boris Zuljan.

V tej brošuri beremo med drugim:

"Z odločitvijo, da je treba postaviti spomenik padlim v osvobodilni vojni so se vaščani skušali vsaj nekoliko oddolžiti njihovemu spominu. Bila je tudi naša zveta dolžnost, da izkažemo svojo hvaležnost in priznanje njihovemu, nenadomestljivemu doprinosu in boju za svobodo, brez katere človek ne pore živeti človeka vredno življenje.

Ta spomenik naj bi predstavljal istočasno počastitev vaščanov, ki so se žrtvovali to, kar je človeku najdražje, in opomin za nas vse, da čuvamo, gojimo in branimo z vsemi silami našo narodno pripadnost".

Naloga, ki so si jo zavedni vaščani zastavili dne 27.januarja 1973, ko se zbrali na sestanku, na katerem so sklenili, da zgradijo spomenik padlim in ko je bil izvojen odbor, je končana. Hvalevredno je dejstvo, da so skoraj vsi vaščani prispevali v ta namen in da so mnogi izmed njih prostovoljno delali. Geometer Idle Tul je brezplačno izdelal načrt spomenika in vodil gradbena dela. Tudi sestavljalci brošure so svoje delo opravili povsem brezplačno. Kljub temu pa so stroški (zaradi podražitve materiala) presegle predvideni znesek. Zato bi bilo prav, da bi naši zavedni ljudje, tudi iz drugih krajev, pomagali pri kritju stroškov. Vsak prispevek v ta namen bo hvaležno sprejet.

Sestanek komunističnih in delavskih partij Evrope

Prejšnji teden so se v Varšavi sestali predstavniki 28 komunističnih in delavskih partij Evrope. Na tridnevnem zasedanju so razpravljali o številnih aktualnih problemih. Med drugim so se dogovorili o sklicanju evropske partijske konference, posvečene boju za mir in varnost, za sodelovanje in družbeni napredek v Evropi. Konferenca, naj bi bila leta 1975, še prej pa bo sklican poseben pripravljalni sestanek.

Na sestanku v Varšavi so bile zastopane komunistične in delavske partije Avstrije, Belgije, Bolgarije, Cipra, Češkoslovanške, Danske, Finske, Francije, Grčije, Irske, Italije, Jugoslavije, Luksemburga, Madžarske, obeh Nemčij, Norveške, Poljske, Portugalske, Romunije, San Marina, Španije, Švedske, Švice, Turčije, Velike Britanije, Sovjetske zveze in zahodnega Berlina.

V uradnem sporočilu, ki je bilo objavljeno ob zaključku sestanka, je med drugim rečeno, da so se predstavniki vseh partij udeležili izmenjave mnenj in da je sestanek potekal v ozračju demokratičnega sodelovanja po načelih enakopravnosti in spoštovanja mišljenj.

Ob zaključku sestanka je bila odobrena tudi resolucija o solidarnosti, ki potrjuje, da bodo evropski komunisti še naprej podpirali vse boje proti imperializmu in neokolonializmu, proti reakciji in agresiji. V tem slislu so predstavniki evropskih partij izrazili solidarnost z bojem ljudstev Indokine, Bližnjega vzhoda, Centralne in Južne Afrike, z ljudstvom Cipra, ki se bori za neodvisnost in ozemeljsko nedotakljivost ter proti tujemu vmešavanju. Prav tako so izrazili solidarnost s prebivalstvom Severne Irske, ki se bori za narodnostne in demokratične pravice.

O BIROKRATSKEM APARATU EVROPSKE GOSPODARSKE SKUPNOSTI

Predsednik angleške vlade Wilson je ostro kritiziral sedanjo ureditev Evropske gospodarske skupnosti. Dejal je, da je aparat te skupnosti posega v odnose med posameznimi državami ter se pravzaprav s tem izčrpava. Zahodnonemški kancler Schmidt pa je dejal, da je aparat Evropske gospodarske skupnosti velika in napihnjena birokracija, ki bruga bruha iz sebe nerazumljive listine.

Na Schmidtove besede je reagiral londonski list "The Economist". Aparat Evropske gospodarske skupnosti je branil, trdeč, da po številu ni tak kakor pravi zahodnonemški kancler. V aparatu je zaposlenih 7.000 oseb, od katerih je samo 2.000 visokih funkcionarjev. List ugotavlja tudi, da je v aparatu Evropske gospodarske skupnosti manj ljudi kakor v katerem koli angleškem, nemškem ali francoskem ministrstvu.

Evropski komunisti, tako je podčrtano v resoluciji, so solidarni z vsemi narodi, ki se bojujejo za neodvisnost, za pravico, da sami odločajo o svoji usodi in da suvereno razpolagajo z vsemi nacionalnimi bogastvi.

Udeleženci sestanka, so v imenu partij, ki so jih zastopali, še posebej poudarili solidarnost z bojem čilskega ljudstva proti uzurpatorski hunti. Poudarili so tudi zahtevo, naj ta hunta izpusti voditelja čilske komunistične partije, Corvolana in vse čilske borce za demokratične pravice. Prav tako so poudarili zahtevo, naj se izpustijo iz zaporov številni borci, ki so zaprti v Urugvaju in v Španiji.

Na koncu resolucija, ki je bila sprejeta v Varšavi, pozdravlja ljudstvo Portugalske in Grčije, kjer sta bila strmoglavljena fašistična režima in kjer se nadaljuje boj za utrditev demokratičnih dosežkov.

Delavsko gibanje ima posebno odgovorno vlogo pri preseganju blokvske razdeljenosti

Objavljamo odlomek iz govora, ki ga je imel na varšavskem sestanku vodja delegacije ZK Jugoslavije A. Grličkov.

Na tem sestanku bi radi podčrtali določen napredek v odnosih in sodelovanju med evropskimi državami po načelih miroljubne koeksistence. Prejšnja zaprtost pologoma izginja, pospešuje se in širi sodelovanje, ki spodbuja in krepi možnosti, da bi prerasli sedanje blokvske delitve. Čedalje boljše medsebojno seznanjanje evropskih narodov, seznanjanje z njihovimi kulturnimi in drugimi pridobitvami krepi medsebojno zaupanje v Evropi. Pri tem so pomembno vlogo odigrali tudi sporazumi, sklenjeni med ZSSR in ZR Nemčijo, LR Poljsko in ZR Nemčijo, med obema nemškima državama, kot tudi vsi tisti pomembni sporazumi podobne narave med vrstami držav, ki prispevajo k razmahu tega razvoja.

Konferenca o evropski varnosti - priprave zanjo se kljub nekaterim težavam uspešno bližajo koncu - je lahko velikega in celo zgodovinskega pomena za evropske narode in države. Določitev načel o odnosih med evropskimi državami in narodi je za utrditev miru in varnosti v Evropi izredne važnosti. Čedalje bolj se krepi spoznanje, da mora biti varnost Evrope enovita, da mora zaobseči vse njene dežele in območja, vstevši Sredozemlje. Po našem mnenju lahko samo takšna Evropa prispeva k miru, varnosti in razvoju tudi na drugih območjih na svetu. Najnovejši razvoj kaže, da se reakcionarni krogi v Evropi na vse načine upirajo močnemu naraščanju naprednih sil in pri

tem ne izbirajo ne metod ne sredstev. Povezujejo se z mednarodnim imperializmom in s krogi skrajne desnice, vstevši neofašistične in enonacistične elemente, kar vse je naperjeno proti interesom delavskega razreda. Zato je boj za enotnost delavskega gibanja in vseh naprednih sil Evrope postal zgodovinska nujnost. Na podlagi avtonomnosti delavskega gibanja sleherne države je treba poiskati in ustvariti razne oblike sodelovanja, ob spoštovanju individualnosti vsakega gibanja in njegove odgovornosti za razvoj v svoji deželi ter ob popolni svobodi odločanja in ustvarjalnega uresničevanja idej Marxa, Engelsa in Lenina.

Poseben problem je blokvska delitev v Evropi. Glede na to ima delavske razred posebno odgovorno vlogo v boju za resnično koeksistenco in premagovanje blokvske ekskluzivnosti. Menimo, da zamisli, po katerih je treba v prvi vrsti urediti odnose med vojaškimi blokii, dlje od tega ne gredo, ne morejo dati podlage za vzpostavitev resničnega sistema evropske varnosti.

Zavzemamo se za postopno premagovanje sedanje blokvske razdeljenosti Evrope, kar terjajo, da vse evropske države enakopravno sodelujejo v vseh oblikah evropskih odnosov kot subjekti evropskega sistema varnosti. Ni treba posebej poudarjati, da zapletenost družbenih razmer in problemov, ki se porajajo na tleh Evrope, zahtevajo ustvarjalno in pogumno iskanje novih družbenih poti in oblik zaveznitva naprednih množic. To je eden bistvenih pogojev za uspešno prebroditev sedanjega položaja. Jugoslavija se slej ko prej zavzema za enakopravno sodelovanje in tak sistem varnosti, ki bo zagotavljal politično in gospodarsko neodvisnost, suverenost in ozemeljsko nedotakljivost vseh evropskih držav, ne glede na njihovo velikost, družbeno ureditev in geografski položaj. Dogodki na Bližnjem vzhodu in v zvezi s Ciprom potrjujejo, da miru, sodelovanja in varnosti v Evropi ni mogoče zagotoviti brez popuščanja napetosti, brez pomiritve na območju Sredozemlja in pravične politične ureditve krize na Bližnjem vzhodu in ciprskega problema. Zato so po našem trdnem prepričanju evropske države zainteresirane in nosijo veliko odgovornost za pogasitev žarišč kriz na svetu, zlasti tistih, ki so v neposredni bližini Evrope.

Važna komponenta evropske varnosti in sodelovanja je spoštovanje pravic narodnostnih manjšin, zboljšanje njihovega položaja in njihov svoboden narodnostni razvoj. Samo na teh osnovah so narodnostne manjšine lahko dejavnik zblizevanja narodov in enakopravnega sodelovanja.

PRISPEVKI ZA DELO

Za sklad DELA so prispevali:
Silvan Križmančič, Kazovica, 5.000 lir, Josip Sardoč, Cerovlje, 4.000 lir, Franc Kocjančič, Cerovlje, 1.500 lir, Ladi Mervic, Devin, 1.500 lir, Vladimir Mervic, Devin, 1.000 lir in Mirko Colja, Devin, 1.000 lir.

Vsem iskrena hvala.

Odkrivanje zarotništva

Zakaj tako pozno?

Z izročitvijo dosjejev obveščevalne službe SID sodstvu je obrambni minister Andreotti pred dobrim mesecem vzburlil vihar, ki maje predvsem temelje nekaterih visokih vojaških krogov. Pri ljudstvu se je močno omajala vera, da so ti krogi zvesti demokratični vladi. Značilen s tem v zvezi je dogodek, do katerega je prišlo prejšnji teden ob ustju Tilmente: dovolj je bilo, da so kmetje videli zjutraj v vasi do zob oborožene vojake, ki so imeli orožne vaje, da so že klicali karabinerje: "Državni udar, pridite takoj!"

Res ni mogoče trditi, da bi bilo ravnanje raznih ministrov, visokih častnikov in sodnikov, razen izjem, lahko za vzor. Po eni strani minister, obvešča državo in parlament, le če je k temu prisiljen, po drugi strani sodniki dovoljujejo beg zaupnih informacij, vojaki pa, ki v pogovoru s časnikarji povedo marsikaj, pred sodniki sploh pozabijo, da imajo jezik, razen če se ne sklicujejo na vojaško tajnost.

Komentarji italijanskih časopisov so bili v prvih dneh po odkritju zarotnikov zelo skeptični. Šele pozneje, ko so počasi razkrivali prevratniški načrt in ko so sodniki sprožili rafale zapornih nalogov, so začeli verjeti, da gre za nekaj resničnega. V zaroto in prikrivanje zarotnikov je vpletena vrsta visokih častnikov, od bivšega šefa obveščevalne službe do bivšega poveljnika generalnega štaba letalstva, da o vpletenih majorjih in generalih "druge kategorije" sploh ne govorimo.

Razumljivo je torej, da je ljudstvo zaskrbljeno. Vojska bo že zvesta, tako meni, a "riba smrdi pri glavi".

Spričo krize in zmede je očitno, da tudi Andreottijevo poročilo obrambni ko-

misiji poslanske zbornice ne bo vsebovalo posebnih novosti. (V trenutku, ko pišemo ta sestavek, obrambni minister še ni poročal parlamentu). Andreotti se bo pri poročanju moral omejiti le na dejstva, in do tu nič slabega, lahko pa se bo s pretvezo vladne krize skrival za zelo meglene in dvomne ugovore. Najhujše pa je dejstvo, da bo parlament lahko le "vzel na znanje", ne bo pa mogel ukreniti nič stvarnega: po pravilniku naj bi se tudi poslanci omejili le na vprašanja in ugotavljanje dejstev, opustiti pa bi morali vsakršno politično oceno.

Vprašanje pa je, zakaj je Andreotti poročal parlamentu šele dober mesec po izbruhu škandala. Obrambnemu ministru gre sicer priznanje, da je pokazal določeno dobro voljo pri razkrivanju odgovornosti visokih častnikov, toda dejstvo je, da je "igral" zelo dvomno igro. Težko je biti prepričani, da ni o tem škandalu gradil svoj politični kapital. Zlasti še, ker si je prevzel nalogo nekakšnega cenzorja dokaznega gradiva.

Še eno vprašanje v zvezi s poskusi državnega udara t.j. je vprašanje pristojnosti: kaže namreč, da bi po zakoniku imeli pristojnost za preiskavo vojaški sodniki spričo obtožbe o "oboroženi vstaji proti državnim oblastem". Spora o pristojnosti ni načel nihče, toda že samo dejstvo, da se o njem ne piše in ne govori, pomeni da kdo na to misli. Kaj torej, če bi preiskava prišla v roke vojaškemu sodnikom? Kljub zaupanju lahko dvomimo v objektivno in poglobljeno preiskavo. Tudi parlamentarci so s preiskavo o petrolejskem škandalu in črnih skladih Montedisona pokazali, da vrava vrani ne kljuva oči.

VOJMIR TAVČAR

Saigonski režim ne spoštuje določil pariškega sporazuma

250.000 vietnamskih rodoljubov v zloglasnih ječah in taboriščih

Čeprav je od podpisa pariškega sporazuma minilo že 20 mesecev, se v Južnem Vietnamu stanje ni bistveno spremenilo. Boji in pokoli nad prebivalstvom se nadaljujejo. Vojaške sile saigonskega režima, ob finančni in vojaški podpori washingtonske administracije še zmeraj vdirajo na osvobojeno ozemlje Južnega Vietnama, bombardirajo mesta z napalmskimi in strupenimi bombami in morijo prebivalstvo. ZDA dajejo lutkovni vladi v Saigonu veliko pomoč, vrh tega pa si zadnji čas prizadevajo, da bi tudi v drugih državah našle partnerje za podpiranje saigonskega režima.

V zaporih saigonskega režima trpi najbolj surovo nasilje nad 250.000 političnih jetnikov, med katerimi so jih 50.000 zaprli po podpisu pariškega sporazuma. Temu številu je treba prišteti

15.000 vojnih ujetnikov, ki jih še niso vrnili začasni vladi Južnega Vietnama.

Na osvobojenem ozemlju Južnega Vietnama, kjer vlada začasna demokratična vlada, deluje poseben odbor za izpustitev rodoljubov in pristašev miru, zaprtih v saigonskih ječah in taboriščih. Delegacija tega odbora je pred kratkim prišla v Evropo z namenom, da šeznani širšo javnost s sedanjim političnim in družbenim položajem v Vietnamu in z nasiljem nad prebivalstvom in političnimi jetniki v saigonskih zaporih. Delegacija želi, da bi pridobila demokratične sile v svetu, da bi se zavzele za izpustitev političnih jetnikov. Pred kratkim je ta delegacija obiskala Švedsko, prejšnji teden pa je bila v Beogradu, Voditeljica delegacije Nguyen Dinh Chi je izrazila priznanje Jugoslaviji za njeno pomoč in podporo borcem vietnamskega ljudstva.

NOVE PERSPEKTIVE

lejsko luko" (razlastitve, dekvalifikacija naše delovne sile), kot vemo, v kolikšni meri nas prizadevajo nebrzdane razlastitve v zvezi z načrti o "hitrih cestnih povezavah" (en milijon in 700 tisoč kv.metrov). To sta vsaj dve vprašanji, glede katerih se SS še ni opredelila in nadaljuje z zagovarjanjem stališč večine v levosredinski koaliciji.

V enaki meri je odprto vprašanje politične doslednosti te stranke v zvezi s politiko v nekaterih krajevnih ustanovah, recimo v devinsko-nabrežinski občini, kjer smo pričla protislovnemu primeru edine centristične uprave v tržaški pokrajini, medtem ko obstaja možnost novih, odprtejših in učinkovitejših rešitev.

Podobno je s skorajšnjo ustanovitvijo kraške gorske skupnosti, v kateri obstaja možnost zares napredne, demokratične uprave z večino slovenskih predstavnikov. Gorska skupnost kot primer avtonomije v odločanju bo gotovo pomemben dejavnik v obrambni in razvojni družbeno-gospodarski strategiji Slovencev na Tržaškem in Goriškem.

Tu, kot v drugih primerih, se torej odpira vprašanje konfrontacije (in ne spopada) s komunisti. Še več kot v Italiji, vzeti na splošno, je "komunistično vprašanje" aktualno med Slovenci, ki v KPI izražamo kakovostno in v množični obliki svoje težnje in nade.

Komunisti smo vedno zagovarjali načelo najširše enotnosti in dialoga med zgodovinskimi silnicami, ki so odraz demokratične opredeljenosti ljudstva: komunistov, socialistov, kristjanov in laikov. Prepričani smo, da je, v današnjih pogojih, ko se kolo političnih kriz in pretresov v Italiji (in torej tudi pri nas) vrtoglavo in nepremočrtno obrača, taka konfrontacija ne samo možna, pač pa nujno potrebna.

OBČANI RAZPRAVLJAJO O OSNUTKU NOVEGA REGULACIJSKEGA NAČRTA

Pod pritiskom javnega mnenja in zahtevo komunistov je devinsko-nabrežinska občinska uprava sklicala sestanke občanov, na katerih razpravljajo o osnutku novega regulacijskega načrta. Doslej so bili sestanki v Medji vasi, Mavhincih in Cerovljah, morali pa bi jih sklicati tudi v ostalih vaseh. Vaščani so povedali svoje mnenje o tem osnutku in predlagali razne spremembe.

O poteku teh sestankov in o predlogih občanov bomo obširneje poročali v prihodnji številki.

DELO - glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Direktor **Marija Bernetič**
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047.
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Letna naročnina 1.500 lir.
Poštni tekoči račun 11/7000
Tisk: Tipo/offset Riva
lastnika: C. Facchetti in P. Zucca
Trst, Ul. Torrebianca 12